

Statsminister Odvar Nordlis foredrag på Hamar 1. og 2.
desember 1980.-----

Den internasjonale situasjonen er spent og urolig. Den preges sterkt av forverringen av øst/vestforholdet etter invasjonen i Afghanistan.

Situasjonen er spesielt foruroligende når det gjelder rustningene. Tendensene til fortsatt opprustning og videreutvikling av våpen er med på å skjerpe konkurranseforholdet mellom øst og vest.

- 2 -

I denne situasjonen forstår jeg at mange føler engstelse for fremtiden. Men vi står ikke her overfor noen automatikk. Vi kan styre utviklingen inn i positiv retning hvis vi mobiliserer fantasi, innsats og utholdenhet.

Hva kan Norge gjøre?

Først må vi besikke vårt eget hus. Vi må sørge for at vi har et forsvar som verden rundt oss tar alvorlig. Et svakt forsvar skaper usikkerhet og uro.

Vårt mål er å bevare den stabile situasjon i vår del av verden. Kjernefysiske våpen eksisterer ikke i Norge. Slike våpen vil heller ikke bli stasjonert hos oss.

Det samme er tilfellet for kjemiske våpen. Vi har, og vil i framtida ha, et troverdig, defensivt forsvar av vårt eget området, vår egen frihet og suverenitet.

Våre våpen vil aldri bli rettet mot andre enn de som måtte trenge seg inn i vårt eget land.

^{De} som trekker dette i tvil gjør det mot bedre vitende, eller for å så ugrunnet mistro til landets ansvarlige myndigheter.

Det er i denne sammenheng vi må se forhåndslagringen av utstyr for allierte styrker i Norge. Dette er ikke tiltak for å ruste opp. Det er tiltak for å bevare troverdigheten av vårt forsvar.

Et troverdig forsvar er det vår sikkerhetspolitikk må bygge på. Bare på den måte kan vi i vår situasjon realisere den overordnede målsetting for vår politikk, nemlig forhindre krig.

Men dette betyr at vi også må engasjere oss sterkt og aktivt i arbeidet for å få stoppet våpenkappløpet, og få igang igjen avspenningsprosessen mellom øst og vest.

Regjeringen legger avgjørende vekt på dette arbeid. Men vi må samtidig være klar over at det her ikke finnes enkle løsninger. Vi må arbeide på flere felter samtidig. Derfor vil Regjeringen engasjere seg i alle sider av det internasjonale arbeid med rustningsspørsmålene.

Atomvåpnene kaster mørke skygger over Europas politiske landskap. Ingen oppgave er viktigere enn å stanse utviklingen og utplasseringen av nye kjernevåpen i Europa.

Forhandlinger er i gang mellom USA og Sovjetunionen med dette formål. Norge engasjerte seg sterkt for å få slike forhandlinger i gang.

I tiden fremover vil Regjeringen engasjere seg like sterkt for at disse forhandlingene skal gi resultater. Målet er en avtale som fjerner utplasserte kjernevåpen og forbyr utplassering av nye.

I utkastet til arbeidsprogram er det lagt stor vekt på å formulere en politikk for hvordan Norge kan bidra til avspenning og nedrustning og kamp mot atomkappløpet i vår del av verden. Programformuleringene søker her å følge opp i praktisk politikk vedtak som er fattet på FNs spesialsesjon for nedrustning. Når det i programutkastet heter at

"Norge vil arbeide for en atomvåpenfri sone i nordisk område som en del av arbeidet for atomfrie soner i en større europeisk sammenheng", er det i samsvar med den forpliktelse Norge har påtatt seg i FNs handlingsprogram for nedrustning, hvor det heter at "soner i forskjellige deler av verden bør oppmuntres med det endelige mål å nå fram til en verden som er fullstendig fri for kjernefysiske våpen".

Vi påtar oss her en klar forpliktelse til et sterkere engasjement for å bidra til å stanse atomkappløpet og redusere de kjernefysiske våpenarsenalene i Europa. Atomfrie soner er et viktig ledd i en prosess som inneholder mange elementer. Disse ulike elementene må tilpasses de forskjellige våpentyper og geografiske områder. Grovt sett har vi å gjøre med tre kategorier av kjernefysiske våpen: taktiske, "grå-sone-

våpnene" og de strategiske atomvåpen. De strategiske våpen hører i hovedsak hjemme i forhandlinger mellom USA og Sovjetunionen. I forhold til de andre våpnene er det rikelig plass for ulike initiativ og framstøt. Vi kan ikke i utgangspunktet låse oss fast i et bestemt mønster for løsninger, men selv ta initiativ og slutte oss til forslag fremmet av andre som bidrag til en forhandlingsprosess med perspektiver for hele Europa. Vårt mål er en forsterkning av samarbeidet i Europa, med sikte på å legge grunnlaget for en bredere og tryggere sikkerhetsordning. Og i denne sammenheng er det naturlig at vi særlig markerer ansvaret for egne nærområder.

Men freden i Europa kan ikke bare sikres på det militære området. Vi må også spinne et nettverk av samarbeidsordninger på det økonomiske, kulturelle, teknologiske og det miljøvernmessige området.

Bare på denne måte kan vi på lengre sikt trygge den fellesinteresse og tillit mellom øst og vest i Europa som en varig fred må bygge på. Også på dette området vil Regjeringen arbeide for en positiv utvikling.

Når vi neste år går til valg, vil vi ha bak oss nær 10 år med regjeringsansvar.

Det har politisk vært innholdsrike og utfordrende år.

Sammen med vårt program for de neste 4 år vil vi kunne legge på bordet resultater av et hardt og resultatrikt politisk arbeid.

På flere områder er det blitt flyttet merkesteiner i utviklingen av det norske samfunnet.

Da vi startet 70-årene hadde vi vært igjennom en sammenhengende periode på over 20 år med sterk vekst og raske og synlige forandringer i samfunnet.

Det er ikke vanskelig å forstå hvordan og hvorfor det ble slik.

Det var en sterk trang og ubendig vilje i det norske folk til å ta fatt på oppgavene med å bygge opp igjen landet.

Den mest påtrengende oppgave var å bygge opp en industri og et næringsliv som kunne gi grunnlag for sikker sysselsetting, trygge bosettingen i distriktene og gi økonomiske vilkår for en fullverdig og trygg tilværelse for folket.

Det var slike følelser som preget utviklingen til langt inn mot slutten av 60-årene.

På slutten av denne perioden begynte tvilen og spørsmålene å melde seg om det var riktig og ønskelig å fortsette en slik vekst ubegrenset inn i framtida.

Beskrivelsene av de uheldige sider ved utviklingen, påstandene om hvilke krefter som drev fram de uønskede sider ved utviklingen, var ofte overdrevne og på siden av virkeligheten.

Mye av kritikken mot velstandsstaten traff ikke målet.

Men vi må ^{også} erkjenne at ^{mange} av de reaksjoner og tanker som kom fram var riktige og vesentlige.

Den prøvende og reflekterende holdning til uheldige sider ved samfunnsutviklingen fant klangbunn i alminnelige menneskers erfaringer. Dette tok ganske snart til å prege også vårt eget politiske miljø innenfor arbeiderbevegelsen.

Vi startet 70-årene i en slags ettertankens pause.

Det var fortsatt bred enighet om at økonomisk vekst var nødvendig for å løse store oppgaver som vi så foran oss.

Vekst var nødvendig for å gi oss tilstrekkelig handlefrihet til å gjøre det som var riktig.

Men interessene ble etterhvert dreiet bort fra veksten i seg selv, til konsekvensene, innholdet, mulighetene, ^{som} økte økonomiske ressurser kunne gi oss.

På dette grunnlag, i en situasjon hvor mange søkte etter nye svar og annet innhold, formet vi vår politikk for de programperioder som fulgte.

Hvordan fikk disse nye prøvende og mer verdiorienterte tanker virkning i vår politiske hverdag?

Hovedlinjene i den politikk vi har ført forteller om en klar nyorientering og omprioritering av verdier.

Vi åpnet for en sterk innsats på mange nye områder i politikken.

Det var viktige saksfelt som hadde betydning for å skape en rikere og mer engasjert tilværelse.

Til dels ^{dreide det seg om} saker som alltid har vært med i vårt politiske arbeid, ^{Disse} som nå ble gitt nytt innhold og nye mål. Men det ^{var} også nye oppgaver ^{som} kom til.

Flere saksfelt som nå er blitt selvfølgelig, fikk sitt skikkelige gjennombrudd først gjennom en klar prioritering av Arbeiderpartiet.

Det politiske demokratiet er videreutviklet.

Gjennom lovreformer er det skapt nye muligheter for folkevalgt innflytelse i bank- og kredittvesenet, og medinnflytelse på arbeidsplassen.

Arbeiderkvinnens kamp for en rettferdig abortlov har Arbeiderparti-regjeringen fulgt opp ved 2 ganger å fremme lovforslag for Stortinget. En ny og mer rettferdig abortlov ble endelig vedtatt i 1978.

Den nye sykelønnsordninga har sikret likhet mellom arbeider og funksjonærer når det gjelder de økonomiske forhold ved sykdom.

Vi har fremlagt forslag om, og fått vedtatt, en ny lov om arbeidsmiljøet. Den skal gi arbeidstakerne utvidet innflytelse over sin arbeidssituasjon.

Det nødvendige lovmessige grunnlag og administrative apparat for likestillingsarbeid er blitt etablert.

Vi har gjort en betydelig innsats for å trekke familienes situasjon sterkere inn i politikken. En rekke konkrete tiltak er blitt gjennomført for å bedre situasjonen for foreldre som arbeider utenfor hjemmet.

Barnas plass i samfunnet, deres rettigheter og livsforhold, har fått en sterkere plass i det politiske arbeidet gjennom en rekke konkrete tiltak. Gjennom utbygging av barnehager, førskoler, bedre arbeidstidsforhold og betingelser generelt for arbeidende foreldre, og trafikksikkerhetstiltak, er tilværelsen for barna blitt bedre og tryggere.

Miljø- og ressursarbeidet er trukket ut av diskusjonsstadiet. Vi har bygd opp det nødvendige praktiske apparat og fått vedtatt de grunnleggende lover som danner basis for videre innsats for miljø- og ressursoppgavene. Det gjelder for eksempel slike lover som strandplanloven, lov om fri-luftsliv, lov om motorferdsel i utmark, forurensningsloven, produktkontroll-loven, planleggingsloven.

Vi har satset sterkere for å bygge ut utdannings-
tilbudene og gi skolen et innhold sterkere preget av felleskap
og menneskeverd.

Skoleverket er bygget kraftig ut. Antall elevplasser i den videregående skole er fra 1974 til 1979 økt med ca. 28.000 plasser.

Vi har skapt bedre tilbud for voksne mennesker som vil søke videre utdanning. Loven om voksenopplæring ble vedtatt i 1976, og er blitt fulgt opp med betydelige bevilgninger.

I 1973 var bevilgningen ca. 40 mill. kroner.
6 år senere var bevilgningen oppe i nesten 400 mill. kroner.

Antall deltekere er økt fra 290.000 i 1970 til 870.000 i 1979.

Det er gjort en stor innsats i kulturpolitikken i disse årene. To stortingsmeldinger om kulturarbeid er blitt behandlet i Stortinget og har lagt grunnlag for en videre oppbygging på de forskjellige plan av kulturarbeidet.

Det er gjennomført tilskottsordninger for kulturarbeidet i kommuner og fylker.

Gjennom ressursbevarende tiltak og sterkt økte økonomiske overføringer er leveforholdene blitt forbedret og styrket i primærnæringene.

Inntektene i jordbruket er blitt vesentlig øket og det er blitt ført en bevisst politikk for å heve andre lave inntektsgrupper og få til større likhet i inntektsforholdene.

Vurdert i sammenheng har den politikk Arbeiderpartiets regjeringer har ført i løpet av 70-årene vært en politikk for større livskvalitet.

Dette er en politisk hovedlinje som vi skal holde fast ved.

Vi vil ikke la oss tvinge til å gi avkall på slike

politiske prioriteringer.

Vi kan fortsatt peke på viktige saker som venter på sine løsninger.

Men den hovedoppgaven som vi har valgt å sette heilt i forgrunnen - sikre arbeidsplassene og trygge det økonomiske grunnlag for vanlige mennesker - har satt grenser for våre muligheter til innsats på andre områder.

Vi vil sikkerhet for arbeid og inntekt.

Det var vårt hovedbudskap til velgerne før valget i 1977.

Det er et halvt år igjen av den valgperioden vi da var i ferd med å gå inn i. Vi kan konstatere at dette løftet til velgerne har vi holdt. Til tross for betydelige vanskeligheter som ligger innebygd i en situasjon med mindretallsregjering.

De vanskeligheter det medfører for et politisk parti alltid å måtte søke støtte fra en annen politisk gruppering for å få gjennom sine forslag i Stortinget.

Vi går til valg neste år med et politisk regnskap som kan fortelle at vi har holdt kursen gjennom disse fire arbeidsårene.

Skrutt for skritt har vi løst våre programsaker.

Men vårt arbeid er ikke avsluttet. Vi har ennå mye ugjort.

Det reformarbeidet vi har presset framover, skal videre. Vi skal gå ut til velgerne og fortelle hvordan vi vil løse de viktige oppgaver som venter.

Så langt våre krefter, ressurser og muligheter rekker, skal vi arbeide for en tryggere verden å leve i. Målt med stormaktsøyne er kanskje vår innflytelse ubetydelig.

Vi kan ikke tvinge noen til å legge om sin politikk eller endre standpunkter. Vi kan ikke true noen til enighet og samforståelse. Våre redskaper i en politikk for fred er fornuft, overbevisning og samarbeid med likesinnede.

Det vil fortsatt være et hovedmål for Arbeiderpartiet å bevare den fulle sysselsettingen og komme videre i utbyggingen av det solidariske velferdssamfunn.

Virkemidlene må effektiviseres skal dette være mulig, og utbyggingstakten må tilpasses de økonomiske muligheter som er til stede.

Vi ser idag klart at en ikke kan komme særlig lengre med skatte- og overføringspolitikken uten at den blir samordnet med inntekts- og prispolitikken.

Dersom dette ikke blir forstått, akseptert og utformet i en felles politikk for hele arbeiderbevegelsen, da er det fare for at våre velferdspolitiske målsettinger blir drept av inflasjon og tapt konkurranseevne. Skatteopplegget for 1981 er et eksperiment som kan få avgjørende betydning for vår bruk av virkemidler i framtida.

Ved å knytte sammen dempninger i progresjonen med klare forutsetninger om lavtlønnsprofil i inntektsoppgjøret, er målet å bevare den sosiale profilen uten de uheldige og skadelige konsekvenser som den sterke progresjonen bringer med seg.

Hvis denne kombinasjon av virkemidler gir et vellykket resultat har en åpnet muligheter for større reell sosial utjamning i framtida.

Regjeringens ansvar for sysselsettingen, prisutviklingen og den sosiale fordeling av ressursene gjør at det også i framtida vil bli nødvendig med et engasjement i inntektsoppgjørene.

Perspektivene for oljevirkksomheten ser ut til å bli sterkt utvidet i forhold til hva vi tidligere har regnet med.

I denne innledningsfase i vår historie som "oljenasjon" må vi legge omhyggelig vekt på organisasjons-, struktur- og planspørsmålene. Det er i dette trinn av utviklingen vi har mulighet til å trekke opp nødvendige retningslinjer for virksomheten og stake opp de veger vil vil utviklingen skal følge.

Dette er viktig i en virksomhet hvor utviklingen skjer

så raskt og de økonomiske interesser er så betydelige.

Vi vil at det statlige selskap innenfor oljevirkksomheten skal få nødvendige utviklingsmuligheter. Det må få anledning til å bygge opp kapasitet og kunnskap til å mestre de oppgaver det er satt til å ivareta.

Olje- og gassressursene skal utnyttes slik at det skapes varige verdier for samfunnet og nye impulser til et variert næringsliv.

De ressurser og muligheter oljevirkksomheten gir oss skal vi utnytte også i en samlet innsats for å styrke næringslivet i våre mest utsatte distrikter og kystområder.

Vi har ført en ressurspolitikk overfor fiskeriene som i den aktuelle periode fører med seg belastninger for de

yrkesaktive innen næringen.

Jeg er glad for at denne politikken er mottatt med forståelse og fornuft blant fiskerne.

Bare gjennom en restriktiv ressursbruk idag kan vi sikre varige arbeidsplasser i framtida i fiskerinæringen.

Likevel må vi innstille oss på at vi ikke i samme takt og økende tempo kan utnytte fiskeressursene i framtida. Det gjør at det i mange områder hvor fisket har vært den dominerende sysselsetting, må skapes nye muligheter og alternative arbeidsplasser.

Gjennom en aktiv og målrettet distriktspolitikk skal vi bedre betingelsene og øke mulighetene for industrivekst og utvikling av næringslivet i de utsatte områder av landet vårt.

Vår politiske styring av ressursbruken skal bygges videre ut. Vi skal utnytte de virkemidler vi allerede har skapt og ta i bruk de nødvendige nye for å sikre en samfunnsmessig forsvarlig og fornuftig bruk av våre ressurser. Vi skal fortsette en planmessig oppbygging av et lov- og forvaltningsmessig vern omkring vårt miljø.

Vi må snarest mulig få løst de problemer som en lang tid med sterk prisstigning og en sterk konkurranse om lånemidler og arbeidskraft har skapt for boligreisningen.

Hovedinteressen må rettes mot de grupper av unge familier og lavlønte som i dag sliter hardest for å skaffe seg bolig.

Vi har foran oss en tid hvor en internasjonal økonomisk krise kaster mørke skygger inn over norsk økonomi. Etablerte industrier og næringer møter stadig nye og harde vilkår. Kravet om omstillinger og tilpassing til et hardere konkurranseklima vil presse på. Ny teknologi vil endre produksjonsformene og produksjonsmuligheter.

Alle disse faktorer vil møte de enkelte mennesker med usikkerhet.

Samtidig ser vi nye, rike muligheter til utvikling og vekst i vårt samfunn.

I denne situasjonen må ikke den enkelte arbeider reelt være, eller ha følelsen av å være en brikke uten innsikt og muligheter til innflytelse over sin egen situasjon. Ved siden av at dette strider mot vår oppfatning av reelle demokratiske rettigheter, vil det føre til sosial mistilpassing og til muligheter for dyptgående konflikter.

Her må arbeiderbevegelsens svar være videre utvikling av bedriftsdemokratiet og det økonomiske demokrati.

Sterke krefter og organisasjoner reiser seg til kamp mot arbeiderbevegelsen på dette avgjørende feltet.

Dette er ikke noe nytt. Det er demokratiets historie som gjentar seg.

Men nå som før har de et foreldet og feilaktig utgangspunkt for angrepene og motstanden.

Det foreligger ingen forslag om eller planer for å endre eiendomsretten til bedriftene. Det dreier seg om medinnflytelse bygd på prinsippet om likeverd.

Medinnflytelse på et slikt grunnlag innebærer ikke svekkelse av produksjonseffekt og vekstmuligheter.

Det innebærer å frigjøre de byggende krefter som ligger hos velutdannede og ansvarlige arbeidere i bedriftene.

For arbeiderbevegelsen er en videre utvikling av bedriftsdemokratiet og det økonomiske demokrati vegen å gå for å styrke vårt velferdssamfunn i en tid fylt av utfordringer, muligheter, men også innebygde konflikter.